

rolle var sentral i bygdesamfunnet og er det faste punktet i livet som skulle sikre fremtiden både materielt og sosialt. I Eidsberg ble de vanskelige tidene en utfordring, og behovet for nærhet, tilhørighet og trygghet innenfor et fellesskap av mennesker var sikkert like viktig for 200 år siden som det er i dag.

Bakgrunns litteratur:

– Sølvi Sogner: «*I gode og vonde dager. Familieliv i Noreg frå reformasjonen til vår tid.*» (red)

– Sigurd Senje: «*Bygdebok for Eidsberg. Bygdehistorien 1800–1940.*»

– Helge Frøyset: «*Bygdebok for Eidsberg og Mysen. Gårdshistorie bind IV.*»

Edwin Ruuds liv i USA

Av Unni Gangnæs

I august 1964 ble Edwin Ruuds hospital åpnet. Etter 50 år står hospitalet på Monaryggen som en pilar i helsetilbudet i Eidsberg. Det heter nå Edwin Ruuds Omsorgssenter for bedre å vise hovedvirksomheten ved institusjonen, men vil nok fortsatt bare bli kalt «Edwin Ruud».

Reidar Floeng skrev en artikkel om mannen og hans liv for vårt tidsskrift Haakon i 2011, i det nummeret vi kaller Haakon 4. Floeng leverte mye nytt materiale, særlig om Edwin Ruuds oppvekst og virke i Norge.

Unni Gangnæs har nå komplettert Floengs portrett med stoff fra Edwin Ruuds liv i USA. I tillegg kan vi legge frem to brev fra Edwin Ruud til sin bror Karl, et datert 1899 og et fra 1912. Begge gir gode tidsbilder og er interessante uansett forfatteren. Når vi vet at helserådene og revejakthistorien kom fra Edwin Ruud, blir brevene enda mer aktuelle i vårt lokalhistoriske perspektiv.

Endelig har vi lagt ved en slekts-historie tilbake til tipp-tippoldeforel-

drene på både farsiden og morsiden. Kan noen av leserne påberope seg slektskap?

Edwin Ruud tilhører en av de første generasjoner norske talentfulle ingeniører som dro utenlands på slutten av 1800-tallet. Han ble en fremgangsrik oppfinner og forretningsmann i USA, men beholdt hele sitt liv tett kontakt med sin familie i Eidsberg.

Hans skolegang var den normale allmueskolen, men 21 år gammel kom han til Horten Tekniske skole hvor han tilbrakte 1½ år.

Etter uteksaminering som ingeniør fikk Edwin Ruud ulike stillinger ved mekaniske verksteder, særlig i Sverige. I 1879 var han mekanisk arbeider og maskinoppstiller ved Bergsunds mekaniske verksted i Stockholm. Norge var på den tiden lite industrialisert, og det var fristende for den unge ingeniøren å vende øynene mot USA.

Våren 1880 – nærmere bestemt 27.05.1880 dro han, i en alder av 26 år, som emigrant over Kristiania til Phila-

Edwin Ruuds hospital. Foto Lars Lundin. Utlånt fra Jul Aage Krosbys postkortsamling

delphia i USA med skipet F.E. Blichfeldt. Han stod registrert som maskinist. Der bodde han en tid i husholdet til en dame ved navn Ester Davis.

Han slo seg ned i den voksende industristaten Pennsylvania i USA. Han fikk arbeid i Philadelphia og Altoona, men noen helseproblemer fikk ham i 1884 til å vende tilbake til Norge og familien i Eidsberg. Her frisknet han til, og et år senere emigrerte han for godt til USA.

I 1887 begynte ingeniøren Edwin Ruud å arbeide for George Westinghouse ved «Westinghouse Tool Manufacturing Co» i Pittsburgh, Pennsylvania. Dette selskapet var svært opptatt av gass-kontroll og -distribusjon. Ruud utviklet i årene som kom flere apparater han tok patent på for selskapet, bl.a. en automatisk vanddestillator.

I 1889 utviklet Edwin Ruud en konstruksjon for en automatisk gassfyr

varmtvannsbereder. Han tok patent på denne konstruksjonen 29.09.1891. I oktober samme år ble berederen satt i produksjon.

Westinghouse fattet i årene etter 1890 interesse for elektrisiteten, og det samme gjorde oppfinneren Edwin Ruud. 22. januar 1897 fikk han godkjent et nytt patent for bereder han ikke tilegnet Westinghouse. Han gikk i kompaniskap med rørleggeren James Hay. Sammen startet de «The Ruud Manufacturing Company». Selskapet vokste seg stort, med egen fabrikk i Pittsburgh, samt salgskontor og verksted i Europa.

Først i 1905 trakk Ruud seg helt ut av Westinghouse-selskaper

Den nye varmtvannsberederen var forsynt med en termostat som kunne gi riktig varme uansett mengde vannforbruk. Dette patentet utviklet Edwin Ruud både for husholdninger og indu-

Bysten av Edwin Ruud står sentralt plassert ved Edwin Ruuds omsorgssenter.

striell anvendelse. Ruuds forretning vokste i takt med de stadige forbedringer som fulgte. År 1904 ble han tildelt «Louisiana Purchase Exposition Gold Medal» for sin virksomhet. I 1905 fikk han en ny pris: «Edward Longstreth Medal of Merit».

I 1915 hadde «The Ruud Manufacturing Company» kontorer i Pittsburgh/Pennsylvania, Kalamazoo, Michigan, Toronto/Canada, Hamburg og London.

Edwin Ruud ble en rik mann takket være sin forretningsvirksomhet, en gründer av stort format. Han opprettholdt jevnlig kontakt med familien i Norge, især til broren Karl. Han var også ofte på Norges-besøk, og da var det særlig fisket ved Femundsjøen om sommeren han hadde glede av. I det hele tatt stod friluftsliv, jakt og fiske hans hjerte nær når han hadde anledning til å trekke seg tilbake fra forretningene.

Edwin Ruud var generøs med økonomiske gaver. Han skjenket bl.a. Teknikernes Forening i Horten penger til et byggefond. Familien ble heller ikke glemt.

Edwin Ruud ble utnevnt til æresdoktor ved University of Pittsburgh i 1927, til ridder av St. Olavs orden samme år og til kommandør i 1929.

Han giftet seg sent i livet med sangerinnen Minna Kaufmann. I 1926 opprettet han Edwin Ruuds og hustrus fond til utdannelse av norske og svenske sangerinner. Grunnkapitalen er på 1 million kroner.

Edwin Ruud hadde i sitt testamente rikelig tilgodesett sine hjembygder, bl.a. til reising av et spesialsykehus i geriatri for Askim og Eidsberg, åpnet 22. august 1964.

Han døde 09.12.1932 og ble begravet ved Homewood Cemetery i Pittsburgh.

Edwin Ruud etterlot seg ingen egne barn, men Minna Kaufmann hadde en sønn som het John H. Sorg, som var advokat og ble den som bestyrte stefarens dødsbo, bl.a. den testamentariske gaven til Askim og Eidsberg.

Kilder:

- Norsk biografisk leksikon.
- <https://familysearch>
- <http://en.wikipedia.org> – Forfatter Trond Smith-Meyer.
- Brev fra Edwin Ruud til sin bror Karl, datert 18-06.1899 fra adresse: Long's Hotel, New Bond Street, London W.

Det ble servert marsipankake med bilde under 50-års-jubiléet til Edwin Ruuds omsorgsenter.

Driftige damer på Mysen

Er det noen av Haakons lesere som har minner om de flinke og modige forretningsdamene som drev ulike typer butikker på Mysen i første halvdel av forrige århundre? Husker dere navn som Gerda Hansen, Betty Sørensen, søstrene Jenny Revhaug og Petra Herland, Martha Opdahl, Aase Opsahl, Otilie Gautestad

og ikke minst energiske Agnes Rustad – hun med guttesveisen som kjørte bil som en kar!

Damene står kort omtalt i Hans Wålers «Mysenleksikon» og i Eidsberg Sparebanks 150-års-beretning. Likevel er det flere blant den eldre generasjon i bygda vår som mener at disse handelskvinnene fortjener ekstra heder og omtale for hva de gjorde for utviklingen av handelsstedet Mysen. Redaksjonen av Haakon oppfordrer leserne til å sende inn personlige minner, bilder og beretninger som kan presenteres i neste nummer av Haakon.